

<https://doi.org/10.62837/2025.1.187>

ƏZİZƏ ZÜLFÜQAROVA
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti
Xarici Dillər departamentinin müəllimi
İstiqlaliyyət küç.,6
kh.aziza@yahoo.com

MÜASİR İNGİLİS DİLİNDƏ FRAZEOLoji VAHİDLƏRİN TƏKAMÜLÜ XÜLASƏ

İngilis dilində frazeoloji vahidlərin təkamülü tarixi, mədəni və sosial amillərlə formalaşan dinamik bir prosesdir. Frazeoloji vahidlər - məsələn, idiomlar, atalar sözləri və çoxluq ifadələri - mənaları hərfi şərtlərini aşan sözlərin sabit birləşmələridir. Bu məqalədə bu vahidlərin mənşəyi, inkişafı və zamanla dəyişilməsi araşdırılır. Bu, onların köklərini qədim ingilis dilinə, dini mətnlərə və ədəbi əsərlərə, o cümlədən Uilyam Şekspir kimi şəxsiyyətlərin təsirli töhfələrinə qədər izləyir. Bundan əlavə siyasi, texnoloji və mədəni dəyişikliklərin, eləcə də qloballaşma və rəqəmsal kommunikasiyanın təsirinin yeni deyimlərin yaranmasına və mövcud olanların dəyişdirilməsinə necə töhfə verdiyi araşdırılır. Tədqiqat həm də müasir media və sosial cərəyanlar kontekstində linqvistik cəhətdən və frazeoloji vahidlərin uyğunlaşdırılmasının rolunu vurğulayır. Nəhayət, məqalədə frazeoloji vahidlərin həm dilin, həm də cəmiyyətin dəyişən mənzərələrinin necə əks olunduğu, bizi əhatə edən dünya tərəfindən necə formalaşdığı və daim inkişaf etdiyi göstərilir.

İngilis dilindəki frazeoloji vahidlər təkcə linqvistik cəhətdən inkişaf etməmiş, həm də istifadə olunduğu dəyişən mədəni və tarixi kontekstlərə uyğunlaşmışdır. Bu genişlənmə onların tərcüməsinin daha ətraflı aspektlərini araşdırır, onların inkişafına təsir edən əlavə nümunələrə və mexanizmlərə toxunur.

İngilis dilində frazeoloji vahidlərin tədqiqi göstərir ki, dil daim inkişaf edən, sosial-mədəni, tarixi və linqvistik amillərin təsiri altında olan bir varlıqdır. İdiomlar və ifadələr heç vaxt stabil deyil - onlar mədəni dəyişikliklər və texnoloji yeniliklər vasitəsilə yeni şəraitə uyğunlaşırlar. İdiomatik ifadələrin inkişafı və istifadəsi təkcə dilin işinə deyil, həm də cəmiyyətin dəyişən dinamikası ilə bağlıdır.

Açar sözlər: frazeoloji vahidlər, idiomlar, birləşmələr, atalar sözləri, dilin təkamülü, mədəni təsir, qloballaşma, linqvistik uyğunlaşma

Dil daim inkişaf edir və bu təkamülün ən maraqlı tərəflərindən biri ingilis dilində frazeoloji vahidlərin tərcüməsidir. Bu vahidlər (ümumiyyətlə idiomlar, atalar sözləri, birləşmələr və ya topla ifadələr kimi istinad edilir) ayrı-ayrı sözlərin hərfi şərhindən fərqli mənaları çatdıran sözlərin sabit birləşmələridir. Bu ifadələrin zamanla inkişafı ingilis dilini formalaşdıran tarixi, mədəni və sosial dəyişikliklər haqqında təsəvvür yaradır.

Frazeoloji vahidlər birlikdə işlədildikdə konkret mənə ifadə edən söz qruplarıdır. Bu vahidlər dil üçün ayrılmazdır, çünki ünsiyyəti zənginləşdirir, tez-tez rəng, yumor və ya vurğu əlavə edir. İngilis dilində ümumi nümunələrə aşağıdakılar daxildir:

"Break the ice" (söhbətə başlamaq və ya gərginliyi azaltmaq üçün)

"Bite the bullet" (xoşagəlməz bir şeyə dözmək)

Bu ifadələr hərfi mənada təfsir edilmir. Əksinə, onların mənaları zamanla təkamül edərək onları dilin dinamikası üçün vacib edir.

İngilis dilində bir çox frazeoloji vahidlərin mənşəyi müxtəlif mənbələrə əsaslanır:

1. Qədim ingilis dili və orta əsr ədəbiyyatı: bir çox idiomların kökləri qədim ingilis dilindədir, burada erkən ingilis dilində danışanlar mürəkkəb fikirləri daha lakonik şəkildə ifadə etmək üçün sözləri birləşdirməyə başladılar. Məsələn, "a bird in the hand is worth two in the bush" kimi ifadələr çox güman ki, 15-16-cı əsrlərdə atalar sözlərindən əmələ gəlib.

2. Şekspirin təsiri: 16-cı əsrin sonu və 17-ci əsrin əvvəllərində yazan Uilyam Şekspir ingilis dilində frazeoloji vahidlərin inkişafına böyük təsir göstərmişdir. Onun dildən yaradıcı istifadəsi "break the ice", "wild-geese chase" və "heart of gold" kimi ifadələrin populyarlaşmasına səbəb oldu. Şekspirin irsi müasir idiomatik ifadələrə təsir etməkdə davam edir.

3. Atalar sözləri və xalq müdrikliyi: Ümumi həqiqətləri və ya məsləhətləri ifadə edən atalar sözləri – qısa, çox vaxt frazeoloji vahidlər kimi xidmət edir və nəsildən-nəslə ötürülür, zamanla bir qədər də təkamül edir.

Frazeoloji vahidlər zaman keçdikcə mədəni dəyişikliklər, tarixi hadisələr, sosial transformasiyalar kimi müxtəlif amillərin təsiri ilə forma və mənada dəyişikliklərə məruz qalır. Müasir dövrdə internetin, sosial medianın və qlobal kommunikasiyanın yayılması frazeoloji vahidlərin sürətli təkamülünə və yayılmasına səbəb olmuşdur. Populyar mədəniyyətdə yeni ifadələr, xüsusən memlar, televiziya şouları və viral məzmun vasitəsilə ortaya çıxır. Məsələn, "LOL" (yüksək səslə gülür) və "on fleek" (mükəmməl üslubda) kimi ifadələr müasir texnologiyanın ingilis leksikonuna yeni idiomları necə daxil etdiyini əks etdirir.

Eyni zamanda, ingilis dili qlobal lingua franca olmağa davam etdikcə, dil getdikcə digər dillərin və mədəniyyətlərin idiomatik ifadələrindən təsirlənir. Davam edən bu fikir və ifadə mübadiləsi frazeoloji vahidlərin daha müxtəlif və dinamik dəstinə gətirib çıxarır, ünsiyyət tərzimizi daima yenidən formalaşdırır.

İngilis dilində frazeoloji vahidlərin təkamülü dilin uyğunlaşma qabiliyyətinə və çevikliyinə sübutdur. Ədəbiyyatdan və atalar sözlərindən qaynaqlanmasından tutmuş müasir media və qloballaşma vasitəsilə daim yenidən ixtira edilməsinə qədər bu ifadələr insan ünsiyyətinin daim dəyişən xarakterini əks etdirir. İngilis dili təkamül etməyə davam etdikcə, frazeoloji vahidlərin özümüzü ifadə etmə və ətrafımızdakı dünyanı anlama tərzimizi formalaşdırmağa davam edərək dilin həyati və canlı hissəsi olaraq qalacağı aydındır. İngilis dilində frazeoloji vahidlərin təkamülü sosial, tarixi

və mədəni kontekstlərlə sıx bağlıdır. Dil cəmiyyətin güzgüsüdür və cəmiyyətlər inkişaf etdikcə onların dili də inkişaf edir. İngilis dilində danışanların anlayışları, duyğuları və təcrübələrini ifadə etmə tərzləri daha geniş sosial strukturdakı dəyişikliklərə cavab olaraq dəyişir. Siyasi və tarixi dəyişikliklər: tarix boyu siyasi hadisələr və hakimiyyət dəyişikliyi frazeoloji vahidlərin yaranmasına təsir göstərmişdir. Məsələn, "to draw a line in the sand" (məhdudiyyət və ya sərhəd təyin etmək) və "a shot across the bow" (xəbərdarlıq) kimi ifadələr hərbi kontekstlərdən yaranmışdır. Bu ifadələr siyasi və ya sosial vəziyyətləri təsvir etmək üçün uyğunlaşdırıldıqca daha geniş istifadə olunurdu. "to cross the Rubicon" (geri dönüşü olmayan bir qərar vermək) ifadəsi Yuli Sezarın eramızdan əvvəl 49-cu ildə Rubikon çayını keçməsinə aiddir, bu hadisə tarixdə əbədləşdirilmiş və indi hər hansı bir geri dönməz qərara tətbiq olunur. Texnoloji və Sənaye İnqilabları: sənaye inqilabı və sonrakı texnoloji irəliləyişlər də ümumi istifadəyə yeni terminlər gətirdi. Rəqəmsal əsrlə birlikdə "surfing the web" və ya "spam" kimi yeni ifadələr yarandı. Bu ifadələr texnologiya və internetdən qaynaqlanan terminlərə çevrildi. Yeni texnoloji vasitələrin daimi inkişafı təkcə texnologiya ilə dəyişən münasibətimizi əks etdirməyən, həm də ünsiyyət və düşüncə tərzimizə təsir edən yeni deyimlər yaratdı. Qloballaşma dilin təkamül tərzini əhəmiyyətli dərəcədə dəyişdi və qlobal lingua franca kimi ingilis dili bu dəyişikliyin önündə gedir. Buna uyğun olaraq bəzi nümunələri göstərmək olar.:

Xarici idiomların və ifadələrin qəbul edilməsi: ingilis dilində danışanlar müxtəlif dil və mədəniyyət mənşəli insanlarla daha çox ünsiyyət qurduqca, ingilis dili digər dillərdən idiomatik ifadələri mənimsəyir. Bu mübadilə ingilis dilini zənginləşdirir və frazeoloji vahidlərə yeni nüans qatını təqdim edir. Məsələn, fransızca "c'est la vie" (həyatdır) ifadəsi ingilis dilində tez-tez istifadə olunur. Qlobal standart kimi ingilis dili: ingilis dili bütün dünyaya yayıldıqca, qeyri-anadillər idiomatik ifadələri yerli kontekstlərə uyğunlaşdırmaq üçün dəyişdirir, ingilis dilinin strukturuna sadıq qalaraq öz mədəniyyətlərini əks etdirən hibrid ifadələr yarada bilirlər. Bunu ABŞ-da "raining cats and dogs" və ya Böyük Britaniyada "a storm in a teacup" (hər ikisi güclü yağış və ya fırtına deməkdir, lakin onların fərqli idiomatik kökləri var) kimi regiona xas deyimlərin yaranmasında görmək olar. Zaman keçdikcə bu ifadələr qlobal leksikona daxil olur və ingilis frazeologiyasının müxtəlifliyini artırır. İngilis dilində frazeoloji vahidlərin inkişafı dilin daim inkişaf etdiyini və mədəni və sosial dəyişikliklərə necə uyğunlaşdığını göstərir. Ədəbiyyatda və şifahi ənənələrdəki tarixi mənşəyindən tutmuş rəqəmsal məkanlarda indiki sürətli təkamülünə qədər idiomatik ifadələr ünsiyyət üsullarımızı zənginləşdirməyə və çətinləşdirməyə davam edir. Onların necə inkişaf etdiyini başa düşmək bizə həm dilin özü, həm də ondan istifadə edən cəmiyyətlər haqqında dəyərli fikirlər verir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. The Oxford Handbook of Phraseology" edited by John Sinclair, M. H. L. M. (2008)
A comprehensive collection of essays on various aspects of phraseology.
2. "Phraseology: Theory, Analysis, and Applications" by Natasha K. Krylova (2017)
A detailed exploration of the concept of phraseology from a linguistic perspective.
3. "English Collocations in Use" by Michael McCarthy and Felicity O'Dell (2005)
4. An essential guide for understanding collocations and phraseological combinations in English.
4. "The Routledge Handbook of Phraseology" edited by Jonathan Charteris-Black (2017)
A thorough exploration of phraseology in different languages and contexts, with a focus on English.

AZIZA ZULFUGAROVA

THE EVOLUTION OF PHRASEOLOGICAL UNITS IN MODERN ENGLISH SUMMARY

The evolution of phraseological units in English is a dynamic process shaped by historical, cultural and social factors. Phraseological units – such as idioms, proverbs and colloquialisms – are stable combinations of words whose meanings go beyond their literal interpretations. This article examines the origins, development and change over time of these units. It traces their roots back to Old English, religious texts and literary works, including the influential contributions of figures such as William Shakespeare. It also examines how political, technological and cultural changes, as well as the impact of globalisation and digital communication, have contributed to the emergence of new idioms and the modification of existing ones. The study also highlights the role of linguistic and adaptation of phraseological units in the context of modern media and social trends. Finally, the article shows how phraseological units reflect the changing landscapes of both language and society, are shaped by the world around us and are constantly evolving. Phraseological units in English have not only evolved linguistically, but have also adapted to the changing cultural and historical contexts in which they are used. This extension explores more detailed aspects of their translation, touching upon additional patterns and mechanisms that influence their development. The study of phraseological units in English shows that language is a constantly evolving entity, influenced by sociocultural, historical and linguistic factors. Idioms and expressions are never stable - they adapt to new conditions through cultural changes and technological innovations. The development and use of idiomatic expressions is connected not only with the functioning of the language, but also with the changing dynamics of society.

Keywords: phraseological units, idioms, collocations, proverbs, language evolution, cultural influence, globalization, linguistic adaptation

АЗИЗА ЗУЛЬФУГАРОВА

**ЭВОЛЮЦИЯ ФРАЗЕОЛОГИЧЕСКИХ ЕДИНИЦ В СОВРЕМЕННОМ
АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ
РЕЗЮМЕ**

Эволюция фразеологических единиц в английском языке — это динамический процесс, сформированный историческими, культурными и социальными факторами. Фразеологические единицы, такие как идиомы, пословицы и разговорные выражения, представляют собой устойчивые сочетания слов, значения которых выходят за рамки их буквального толкования. В данной статье рассматриваются происхождение, развитие и изменение этих единиц с течением времени. Его корни уходят в древнеанглийский язык, религиозные тексты и литературные произведения, включая влиятельные вклады таких деятелей, как Уильям Шекспир. В статье также рассматривается, как политические, технологические и культурные изменения, а также влияние глобализации и цифровой коммуникации способствовали появлению новых и изменению существующих идиом. В исследовании также подчеркивается роль лингвистики и адаптации фразеологических единиц в контексте современных медиа и социальных тенденций. Наконец, в статье показано, как фразеологические единицы отражают меняющиеся ландшафты языка и общества, формируются окружающим нас миром и постоянно развиваются. Фразеологические единицы английского языка не только претерпели лингвистические изменения, но и адаптировались к меняющимся культурным и историческим контекстам, в которых они используются. Это расширение исследует более подробные аспекты их перевода, затрагивая дополнительные закономерности и механизмы, влияющие на их развитие. Изучение фразеологических единиц английского языка показывает, что язык постоянно развивается, находясь под влиянием социокультурных, исторических и языковых факторов. Идиомы и выражения никогда не бывают стабильными — они адаптируются к новым условиям посредством культурных изменений и технологических инноваций. Развитие и использование идиоматических выражений связано не только с функционированием языка, но и с меняющейся динамикой общества.

Ключевые слова: фразеологические единицы, идиомы, словосочетания, пословицы, эволюция языка, культурное влияние, глобализация, языковая адаптация

Rəyçi: fil.f.d. Pərvanə Abbasova